

Nr 101

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

1135
310

Ampt Epe

Nr 101 – december 1992

REDAKTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon 05788-1304

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap *f* 22,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: W. Terwel
Apeldoornseweg 41 – 8172 EH Vaassen
Telefoon 05788-1455

Sekretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon 05788-1304

Penningmeester: W. van Putten
Hoofdstraat 80 – 8162 AL Epe
Telefoon 05780-13579

Leden: M. Endendijk

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 0166-2023

Een heel ander transport van Amsterdam naar Tongeren

In twee voorgaande artikelen heb ik beschreven hoe men halverwege de vorige eeuw reisde en post verzond tussen Amsterdam en Tongeren. De heer L. van den Bremen schreef mij daarop een aardige aanvulling met betrekking tot de postbezorging, die ik hier graag wil weergeven.

„In de twintiger jaren van deze eeuw werd er op zondag niet meer besteld, althans niet buiten het dorp. Door de „Heren” van Tongeren werd toen iemand aangezocht om de post uit Epe van het postkantoor te halen. Hiertoe werd iedere zondagmorgen van 9.00 tot 10.00 uur gelegenheid gegeven. De eerste die deze taak op zich nam was Gozen Overbosch, een zoon van Hendrikus Overbosch die woonde tussen de „Boerderieje” en het „Olde Huus”. Dat moet in het begin van de twintiger jaren zijn geweest. Daarna heeft mijn broer Johan (1908-1978) het een tijd gedaan, waarna ik het heb overgenomen. Ik vermoed zo omstreeks 1928/1929. Er was een leren bestellerstas beschikbaar van zo goede kwaliteit dat wij hem allemaal hebben gebruikt. Op zondagmorgen eerst naar het postkantoor waar „Tongeren” al klaar lag. De volgende adressen werden bediend: De Ranitz - huize „De Schuur”, de dames van der Wissel - „Oost Raven”, J. H. Ch. Rauwenhoff - „West Raven”, W. van Nie de bosbaas, zijn schoonmoeder mevrouw Oliemans in wat later „Het Stekje” werd en meester Hendriks. Zomers kwamen daar nog bij: W. Rauwenhoff van „Het Hull”, Van der Feltz van „Het Oude Huis”, Prof. Van der Vlucht op de „Korrenberg” en Spruyt van „Het Zonnebad” op het Wisselseveld. (wat een geheugen! schr.). De beloning was f 1,— per drie maanden. Vooral bij de zomergasten moest je attent zijn om voor hun vertrek het loon nog te kunnen innen. Ik ben er omstreeks 1932 mee opgehouden, waarna mijn zuster (nu mevrouw Leurink-van den Bremen) het nog een tijdje heeft gedaan. Hoe lang zij dat heeft volgehouden weet ik niet, maar in mijn herinnering niet langer dan een paar jaar. Door deze voorziening was dus toen „De krant op zondag” mogelijk”.

Terug naar de vorige eeuw besluit ik mijn korte schetsen over vervoer van mensen, goederen en post met een heel ander soort transport. Charles le Chevalier experimenteerde voortdurend met bemesting van het land. In „Tongeren, de geschiedenis van een Veluws buurschap” zegt de heer R. Wartena daarover:

„De grote betekenis van Charles le Chevalier ligt hierin, dat hij ruim vijf en dertig jaren onophoudelijk bezig is geweest te zoeken naar nieuwe wegen, waardoor de boeren op de arme Veluwse zandgronden tot grotere welvaart zouden kunnen komen. Het heeft hem vaak veel geld gekost en hij heeft veel teleurstellingen moeten verwerken, maar nooit heeft hij zich hierdoor blijvend laten ontmoedigen. Steeds wanneer hij iets nieuws las in een van de vele landbouwkundige bladen waarop hij zich had geabonneerd, nam hij er in Tongeren proeven mede, altijd weer in de hoop, dat dit zou bijdragen tot verhoging van de welvaart van de Tongerense boeren”.

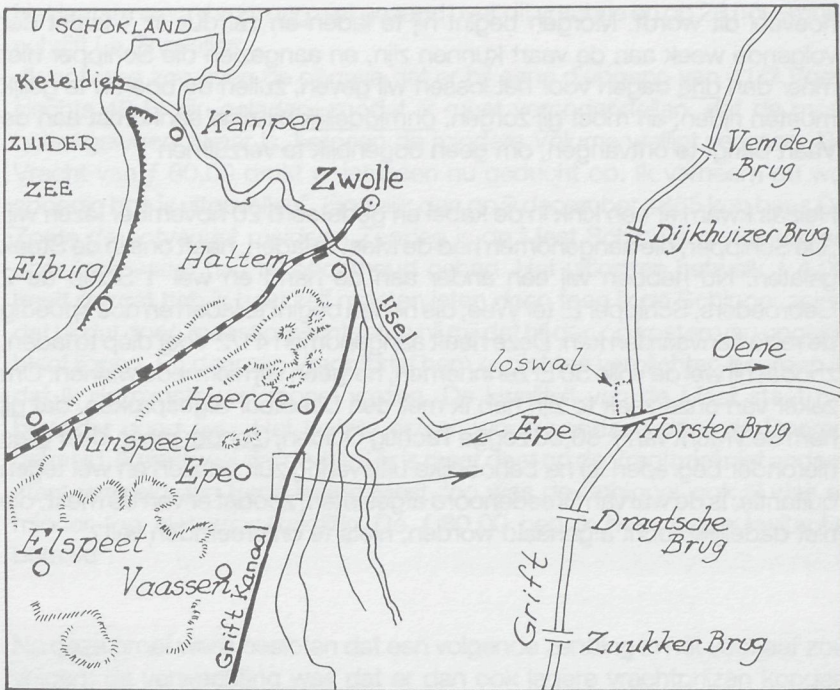
Zo was er een periode waarin bagger uit de Amsterdamse grachten over het Tongerense land werd verspreid. Eind 1865 werd de eerste proef genomen, maar voordat de mest op Tongeren was aangekomen, had er een uitvoerige briefwisseling plaats gevonden tussen Le Chevalier en baas De Zoete.

Het begon met een brief van Le Chevalier van 25 september 1865:

„Men beweerd dat zelf Mest uit eene Streek waar de Veepest zich geopenbaard heeft, die kan overbrengen. Gij moet dus bij de aankoop van Mest uit Kampen zeer voorzigtig zijn en U eerst ter deege overtuigen dat alles daar nog volkomen zuiver is. Ik verneem dat de Maatschappij die 't modder der Stadgracht alhier ophaald, reeds aan het afleveren is, en zal mij binnen weinige dagen informeren wat daarvan is. Betere Meststof, dunkt mij als die kunnen wij niet bekomen, en wanneer wij buiten dien nog wat guano ontbieden, dan zouden wij ons daarmede welligt geheel kunnen redden”.

Op 28 september voegde hij er aan toe:

„Men kan nu hier bekomen, zuiver gedroogde bagger uit de grachten, met paardemest en beer gemengd tegen f 1,30 de cubieke El. Enkel zuiver gedroogde bagger als voren à f 1,00 per dito. Van de Vrucht tot aan de Vaart achter Epe weet ik nog niets. Dit zal nader moeten worden onderzocht. De vraag is maar of die mest ons past en hoeveel cubiek Ellen wij noodig hebben?”. Hierop antwoord baas De Zoete op 7 oktober 1865: „Mij dunkt dat het beste was de Mest te verzenden het laatst van November ongeveer dan hebben de Boeren het best de tijd om van de vaart te halen. De opzigter van Welna heeft Bagger te Amsterdam de verlopen week gezien en na dat die er mij van zegt wat de kwaliteit betreft dan zoude ik denken dat wij aan circa 50 El wel genoeg zoude hebben”.

De „vaart” waarover hier wordt gesproken is het Griftkanaal, dat sinds de opening in 1828 een belangrijke transportweg was vanaf de IJssel bij Hatterm naar Apeldoorn. De nog bestaande loswal was bij de Horsterbrug, meestal Vaartbrug genoemd, in de weg van Epe naar Oene.

Op 9 november schrijft Le Chevalier:

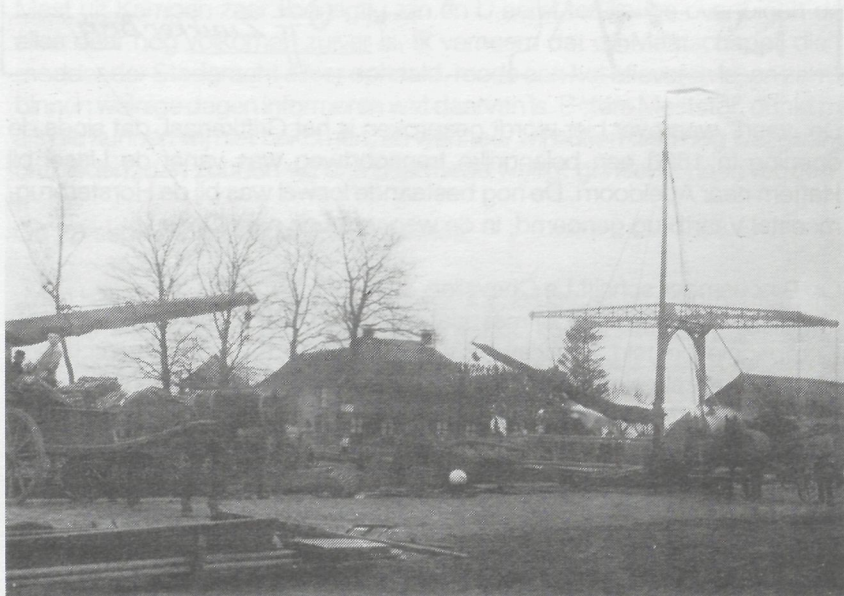
„Ik heb ruim 50 Ellen bagger met paardemest en beer gemengd bij de Mest-Compagnie besteld, om binnen weinige dagen te worden verscheept, zoodat gij er rekening op maken moet, in de laatste helft dezer maand de mest aan de Vaart in ontvangst te moeten nemen. Men is er nog niet in geslaagd daarvoor een Schip te bekomen, dat echter morgen of overmorgen lukken zal, als wanneer dadelijk tot inlading wordt overgegaan”.

Pas een week later kon Le Chevalier er op laten volgen:

„Ik heb eindelijk een Schipper voor de Mest gevonden, die zich echter niet heeft willen verbinden, de volle 50 cubieke El te laden, daar hij dit van zijn diepgang afhankelijk moet maken. Wij zullen dus nader moeten zien

hoeveel dit wordt. Morgen begint hij te laden en zal dus in 't laatst der volgende week aan de vaart kunnen zijn, en aangezien die Schipper niet meer dan drie dagen voor het lossen wil geven, zullen de boeren te gelijk moeten rijden, en moet gij zorgen, onmiddellijk bij zijne aankomst aan de Vaart berigt te ontvangen, om geen oogenblik te verzuimen”.

Helaas kwam er een kink in de kabel en gedateerd 20 november lezen wij: „De Schipper, die aangenomen had de Mest te laden, heeft ons in de Steek gelaten. Nu hebben wij een ander aan de hand en wel 't Schip de 2 Gebroeders, Schipper E. ter Wee, die heden begint te laden en dus spoedig de reize aanvaarden kan. Deze heeft aangenomen 41/2 Voet diep te laden, zoodat hij wel de volle 50 El zal innemen, hetgeen wij hiermede winnen. Om zeker van onze zaak te zijn heb ik met den Directeur afgesproken, dat gij hem de Vrucht van f 80,00 zegge Tachtig Gulden, (zonder meer, daar alles hieronder begrepen is) na behoorlijke uitlevering zult betalen en wel tegen quitantie. Is de wal van Breedenoord afgesloten, zoodat er van de mest, die niet dadelijk mocht afgehaald worden, niets te ontvreemden valt?”.

Het laatste woord was nog niet gezegd over dit vrachtje en op 28 november schrijft Le Chevalier:

„Ik ontvang zoo even de opgave dat er bij eene diepgang van 41/2 Voet, slechts 40 El zijn geladen, zoodat ik moet veronderstellen, dat de mest buitengewoon zwaar is, hetgeen de mindere Volume welligt vergoed. De Vrucht van f 80,00 drukt er intussen nu geducht op. Ik verneem nu wel spoedig hoe is uitgevallen”. Eindelijk dan op 9 december 1865 kon baas De Zoete de ontvangst melden: „Zondag is de Mest Schipper aangekomen door laag water had hij oponthoud gehad. Het uitlossen hetwelk f 4,00 heeft gekost heb ik best zelf moeten laten doen toen ik de Schipper zeide dat hij dat doen moest presenteerde hij mij dat hij dan op kosten van ongelijk bleef liggen. En daar zijn Vruchtbrief hem er niet toe verplichten begreep ik dat ik de minste wel moest wezen. De kwaliteit van de Mest staat mij bijzonder goed aan. Het laatste er van wordt vandaag door de Boeren gehaald. Ik denk wel dat de 40 El er is maar daar op de Vragtbrief niet anders staat vermeld dan Eene lading Mest zoo was de Schipper ook al was er minder tog niet aansprakelijk. De f 80,00 heb ik hem tegen kwitantie betaald”.

Na deze proef werd besloten dat een volgende zending in het voorjaar zou volgen; de verwachting was dat er dan ook lagere vrachtprijzen konden worden bedongen. Overigens was gebleken dat het nog niet zo eenvoudig was om een schip voor die reis te vinden. Dat kwam voor een belangrijk deel omdat de kans groot was dat het schip geen retourlading had. Er moest dus worden gezocht naar „terugvracht” van bijvoorbeeld hout. Tot besluit nog een laatste complicatie, die overigens niet tot problemen leidde. Het volgende jaar moesten de mestladingen vergezeld gaan van een verklaring van de veearts, dat ze geen koemest bevatten. Zonder zo'n verklaring werden mestschepen - uit angst voor veepest - niet in Kampen toegelaten.

J. C. Kreffer.

Brieven: Rijksarchief in Gelderland te Arnhem.

Foto: Gemeente-archief Epe.

Gegevens voor het kaartje werden ontleend aan de „Atlas voor de Volksschool” van P. R. Bos, 19e druk en de Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000 deel 3, Wolters-Noordhoff.

Dorpsstraat, Vaassen, 1902. Links „De Kroon”.

Jan Mulderstraat, Vaassen, 1922.

Marktdag – Epe.

Van een inbrekende marechaussee en zijn „stelende” Commandant

De 17^e mei 1941 lijkt de marechaussee te voet, Lucas Meyer, een plezierige avond te krijgen. Zijn commandant, de opperwachtmeester W. Roggeband, heeft hem namelijk toestemming gegeven de kazerne te verlaten om uit te gaan. Om half acht verlaat Meyer de marechausseekazerne in Epe, (het huidige politiebureau), maar als hij om vijf over half elf terug komt vindt hij de achterdeur gesloten. Ten einde raad gaat hij naar de voorkant van de kazerne en klopt bij zijn collega Ter Hoor aan het raam en vraagt hem de deur open te maken. Ter Hoor heeft daar geen zin in maar staat Meyer toe het raam van zijn kamer op te schuiven om zo naar binnen te klimmen. Het is maar goed dat het rapport dat Opper Roggeband over deze zaak maakt niet waarheidsgetrouw is geweest want anders had Lucas Meyer de kazerne niet terug kunnen vinden. In het rapport aan de Districtscommandant te Zutphen schrijft de Opper namelijk dat hij na het avondappel de kazerne heeft afgestolen!!!

le Divisie Marechaussee.

Epe, 18 April 1941.

Brigadecommandant.

No. 172.

ONDERWERP.

Personeel.

Ik heb de eer U Wel^Edel Gestrenge beleefd te rapporteeren dat de Marechaussee Meijer.L, in den avond van 17 April 1941 met mijn toestemming de Kazerne heeft verlaten om uit te gaan. Daar de marechaussee Meijer.L, op het uur van avondappel nog niet in de kazerne was teruggekeerd en niet om vrijstelling van dat appel had verzocht, heb ik de kazerne afgestolen en zijn terugkomst afgewacht. Te omstreeks 22.40 uur heb ik waargenomen, dat de marec

see Meijer.L, op ongeoorloofde wijze de kazerne was bin
gekomen door aan raam van het kazerne-gebouw op te schu
ven en zoo door dat geopende raam naar binnen te klimme
Bij onderzoek bleek mij, dat Meijer aan Marechaussee ter
Hoor had verzocht de deur te openen.

Marechaussee ~~Meijer~~ ten Hoor die reeds te bed lag was
niet genegen om voor hem de deur te ontsluiten doch wel
toeliet, dat Meijer een raam van zijn slaapkamer opende
om daardoor de kazerne binnen te komen.

Marechaussee ten hoor deelde mij mede, dat hij niet wist
dat hij zulks niet mocht toelaten, daar hij meende dat
Meijer op eigen verantwoording handelde.

Marechaussee Meijer deelde mij mede er niet aan te hebb
gedacht om vrij van avond appel te vragen, daar hij meen
dat stilzwijgend werd toegestaan om tot elf uur uit te
gaan.

*De oppervachtmeester
Postgade Commandant
1941 W. Rozendael*

*Aan.
Den Heer Distict
der Marechaussee
te Zutphen.*

Voor de „inbreker” loopt de zaak niet zo goed af, er zijn al meer problemen geweest bij zijn functioneren als politieman. Zijn proefjaar, dat op 10 juli 1941 afliep, is dan ook geen vaste aanstelling geworden.

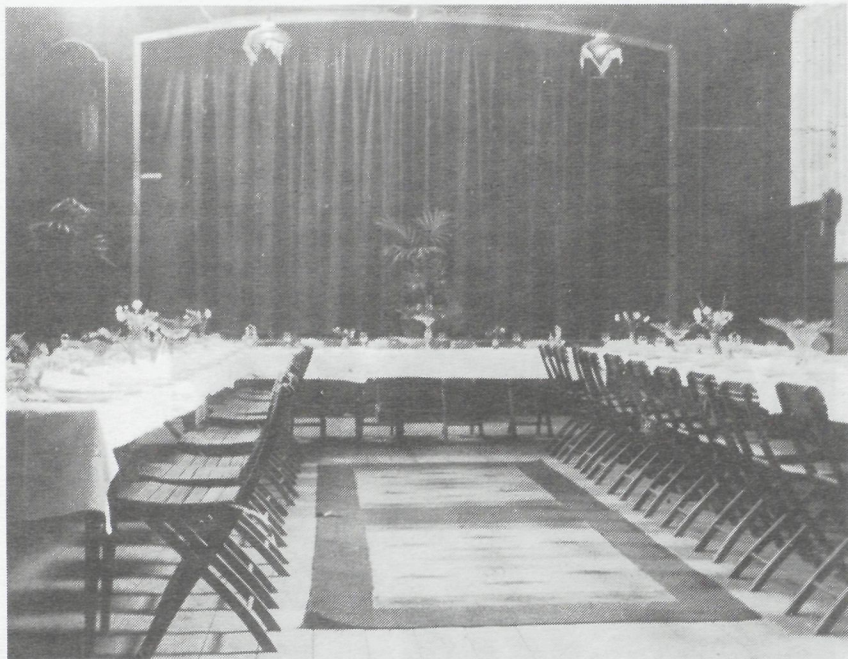
W. Terwel.

De schietvereniging Willem Tell en haar schietbaan

Epe heeft twee straatnamen die herinneren aan de schietbaan en de schietvereniging Willem Tell. Het zijn de Willem Tellstraat en de Schietbaanweg. Volgens Van Lohuizen in zijn artikel over straatnamen, heeft de Willem Tellstraat zijn naam zelfs te danken aan een grap (1). De Schotweg zou overigens waarschijnlijk zijn genoemd naar een of meerdere schaapsschotten (2). Afgezien van de straatnamen, zijn de schietvereniging en -baan niet markant aanwezig in de geschiedenis van Epe. Ongetwijfeld komt dat mede door het feit dat de vereniging niet zo heel erg lang heeft bestaan. Ook moet de vereniging in haar laatste jaren een kwijnend bestaan hebben geleid, want zij ging uit als een nachtkarsje.

De vereniging was opgericht op 1 januari 1903 en vertoonde al snel een gestage groei van het ledental tot 46 in 1906. Op 30 mei 1906 is Willem Tell koninklijk goedgekeurd. Op zondagmiddagen werd met buksen geschoten

in de grote zaal van hotel Essenberg. (Dat later Het Wapen van Epe zou heten). Men verlangde echter naar een buitenbaan om ook met vuurwapens te kunnen schieten. Door krachtige steun van de beschermheer, G. van Blarcum, kon een terrein achter de Wildforst worden aangekocht. Dat was het perceel kadastraal bekend onder sectie U nummer 1373 (3). De aanbesteding voor het maken van de schietbaan met banen van 100, 200 en 300 meter werd aangekondigd op 20 juni 1906 (4). De inschrijvingsbiljetten konden bij de verenigingssecretaris A. Rempt worden ingeleverd. De bouw van een „gesloten waranda” was inbegrepen. De aanleg werd binnen veertien dagen besteed aan C. Schurink te Epe voor f 475,00 (5). Deze plaatste vrijwel meteen een advertentie waarin hij om grondwerkers vroeg (6). De aanleg vereiste namelijk nogal wat grondverzet: er was een hoge wal rondom (7) en er waren drie 2.5 meter hoge en 9 meter brede kogelvangers achter de doelen. Bovenop de kruin van de kogelvangers kwam nog een

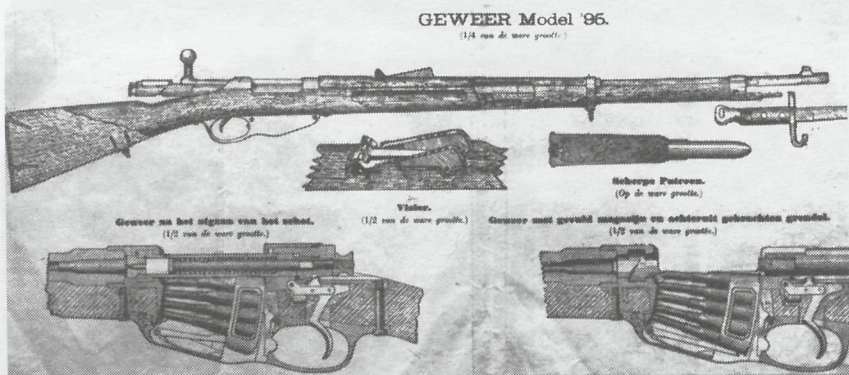
„schut” van een meter hoog, gevuld met zand. Er moesten een zestal borstweringen worden opgeworpen, drie vóór de kogelvangsers ter bescherming van de observatieposten die daar waren ingegraven en drie langs de zijkant van de 300-meter baan, dwars op de schietrichting, voor de opvang van afzwaaiers (8). De verzonken observatieposten vlak voor en onder de schijven waren twee meter diep. Er was sprake van een „draaiende schijfbeweging stelsel Hankart”. De drie standplaatsen voor de schutters en de banen lagen 5 meter uit elkaar. De schuttersplaatsen waren voorzien van een schietpoort. Alles was er op gericht dat er alleen recht vooruit - in de richting van de schijf - kon worden geschoten. Afzwaaiers werden bij de bron (de schietpoort) reeds onmogelijk gemaakt, of afgevangen door de aarden borstweringen en wallen. Achter de schutterplaatsen zou een schijvenhuisje verrijzen en een baan voor flobertbuks op 12 meter afstand worden opgemaakt.

De opening van de baan vond plaats op 19 augustus 1906. Er werd een feestelijke manifestatie van gemaakt (9). Het weer was vrij goed toen om 12.30 uur de leden en genodigden op de baan kwamen. Deze was feestelijk versierd. Voor de muziekvereniging „De Harmonie” die het geheel luister bijzette, was een aparte tent opgeslagen. De eerste spreker, erevoorzitter burgemeester J. C. J. B. baron Sweerts de Landas, benadrukte het schone doel van de vereniging: de verhoging van de weerbaarheid van het Nederlandse volk, waarbij hij de ernst hiervan niet uit de weg ging voor het

geval het landsbelang of dat van het vorstenhuis een beroep op de schutters mocht doen. Vervolgens werd het woord gevoerd voor voorzitter J. Herberts en verrichtte beschermheer G. van Blaricum het openingschot. Daarna ging men in optocht met „De Harmonie” naar hotel Essenberg om met ongeveer 40 mensen te lunchen, gepaard gaande uiteraard met de nodige toespraakjes van bijvoorbeeld de bestuursleden A. Rempt en D. J. van Lohuizen en gelardeerd met muziek van „De Harmonie”. Na de maaltijd ging het weer in optocht naar de schietbaan, alwaar een wedstrijd werd gehouden. Winnaars waren H. Balk, W. H. Veldman en L. Rempt. De poedelprijs ging naar M. J. Zimmerman.

In september van hetzelfde jaar werd in Utrecht door Willem Tell een bronzen medaille gewonnen. Naar Deventer ging een vertegenwoordiging van de vereniging om mee te doen met een wedstrijd in het schieten met

het geweer model '95 (10). Dit was hetzelfde vuurwapen als waar de Nederlandse infanterie tot in de meidagen van 1940 mee was bewapend. Op 7 oktober 1906 werd de laatste buitenwedstrijd van het seizoen gehouden (11).

Eind oktober 1922 inspecteerde een officier van de Normaal Schietschool de baan en keurde deze af. Verbetering zo dicht bij de bebouwde kom zou zeer kostbaar zijn. Het zou beter zijn om een baan op een rustiger plek te bouwen (12). Het einde van de schietbaan komt dan erg snel, maar is slechts indirect en fragmentarisch aan ons overgeleverd. Het kadaster vermeldt de verkoop van het terrein aan Kwakkel en consorten in 1923. De Eper Courant van 24 januari 1923 vermeldt een aanbesteding van grondwerk voor de Voetbalvereniging Gelre, namelijk het vlak maken van een nieuw voetbalterrein. Tussen haakjes staat er bij „op de schietbanen”.

Zestien jaar heeft de schietbaan dus bestaan. Hoe in de tussentijd de schietvereniging Willem Tell is gevaren zou met wat geduld in de jaargangen van de Eper Courant kunnen worden gevonden die in het gemeente-archief worden bewaard.

G. Kouwenhoven, streekarchivaris.

- (1) Mededelingenblad Ampt Epe nr 9 blz. 16 en 17.
- (2) Mededelingenblad Ampt Epe nr 10 blz. 20.
- (3) Hinderwetvergunningdossier en kadastrale registers in het gemeente-archief.
- (4) Eper Courant van 20 juni 1906.
- (5) Eper Courant van 04 juli 1906.
- (6) Eper Courant van 07 juli 1906.
- (7) Mededelingenblad Ampt Epe nr 9 blz. 17.
- (8) Hinderwetvergunningdossier voor de schietbaan aan de Schotweg in het gemeente-archief.
- (9) Eper Courant van 22 augustus 1906.
- (10) Eper Courant van 16 september 1906.
- (11) Eper Courant van 22 september en 10 en 17 oktober 1906.
- (12) Hinderwetvergunningdossier.

Bijschriften bij de illustraties:

1. De grote zaal van hotel Essenberg (later Het Wapen van Epe), waar de schietvereniging binnen kon schieten, maar dan niet met vuurwapens.
2. De opening van de schietbaan op 19 augustus 1906. Rechts zittend met hoge hoed burgemeester Sweerts de Landas. Hier kon met vuurwapens worden geschoten: zie de geweren model '95 midden voor.
3. Het vaandel tijdens de opening van de schietbaan op 19 augustus 1906. Er voor een aantal geweren van het model '95. Met deze vuurwapens kon alleen buiten worden geschoten. Het is het wapen waarmee de Nederlandse soldaat tot in de meidagen van 1940 was uitgerust.
4. Tekening van het geweer Model '95 uit het handboek voor de soldaat. Met deze infantriegeweren van Nederlands fabrikaat, waarmee het leger was uitgerust tussen 1895 en 1940, schoot ook de vereniging Willem Tell buiten op de schietbaan.

Gebruiken rondom begrafenissen in vroeger jaren te Epe; De lijkwagen

Ruim anderhalve eeuw geleden werd er nog begraven rondom de oude dorpskerk in het centrum van Epe.

In het prachtige boek „Epe en Oene 800 jaar” geschreven door de heren Van Lohuizen, Terwel en Zandstra, en uitgegeven ter gelegenheid van het 800-jarig bestaan van Epe en Oene in 1976, wordt melding gemaakt hoe er onder het koor, vooraan in de kerk Epe een grafkelder was, die eigendom was van de eigenaar van de „Quickborn”. Later, bij de verkoop van de „Quickborn”, werd deze grafkelder meeverkocht aan de volgende eigenaar. In 1805 werd de vloer van het koor verlaagd, met toestemming van de toenmalige eigenaar van de „Quickborn”, Aart Overbosch. Hij gaf toestemming het koepelvormige dak van de kelder te slopen. Bij de restauratie van de kerk in 1962 werden de resten van de grafkelder gevonden en volgestort met zand. Tot zover de aantekeningen in voormeld boek „Epe en Oene 800 jaar”.

Zoals uit de eerste regel van dit verslag blijkt, werd er vroeger begraven rondom de oude dorpskerk van Epe. Hiertoe was een kerkhof aangelegd, geheel ommuurd. De kerkhofmuur had vroeger 2 ingangen; in deze ingangen lag een rooster, zoals nu de wildroosters zijn, om te beletten dat er dieren – zoals honden en katten – op de begraafplaats kwamen. Dit kerkhof is tot ± 1830 in gebruik geweest, het werd toen wenselijk geacht te begraven buiten het centrum van Epe; een begraafplaats werd aangelegd aan het begin van de Tongerenseweg links. In de loop van de jaren werd het kerkhof in het centrum van Epe geruimd, de kerkhofmuur werd in 1877 afgebroken op een klein stukje na, dat bleef staan tot begin van het jaar 1916. Toen verdween ook dit laatste gedeelte, waarvan het Eper krantje melding maakte in haar nummer van zaterdag 12 februari 1916; het verslag luidt als volgt:

„Langs den tuin van den heer Gerritsen werd in deze dagen het stukje muur afgebroken dat de scheiding uitmaakte van het kerkplein. Het wordt vervangen door een ijzeren hekwerk. Dit stukje muur is het laatste overblijfsel van de muur, die indertijd het geheele plein om het kerkgebouw afsloot. Dat dit plein het kerkhof heette, weet men, het diende tot begraafplaats. Later, bij de uitbreiding van het dorp en vooral uit een oogpunt van

gezondheid, is het begraven in en om de kerken bij de wet verboden en zijn afzonderlijke begraafplaatsen ingericht. Zoo hier aan den weg naar Tongeren, te Oene aan den weg naar Epe, te Vaassen aan den weg naar Apeldoorn”.

Aldus het verslag in het Nieuws- en Advertentieblad voor Epe en Omstreken van Zaterdag 12 februari 1916. Deze krant kwam tweemaal in de week uit en wel op woensdag en zaterdag.

De mensen die vroeger overleden, werden thuis opgebaard.

Op de dag van de begrafenis werd de kist met het stoffelijk overschot door burens naar het kerkhof gedragen; voorop liep de „aanspreker”, achter de kist liepen de naaste familieleden, terwijl vrienden en kennissen zich daarachter konden aansluiten.

Kwam de begrafenisstoet van verre, dan werd de kist op een boerenwagen geplaatst.

Uit een jaarverslag van de Diakonale administratie in de Hervormde Gemeente te Epe Anno 1915 blijkt, dat in het jaar 1882 door de Kerkeraad een lijkwagen was aangeschaft, doch dat deze vervangen moest worden door een nieuwe. De tekst van bovengenoemd jaarverslag betreffende de lijkwagen luidt als volgt:

„Daar telkens de gebrekkigheid van den lijkwagen werd opgemerkt en voldoende reparatie niet zonder groote kosten met succes kon bewerkstelligd worden en de bekleeding ervan ook vernieuwing nodig had, besloot de Kerkeraad over te gaan tot aanschaffing van een andere. Verschillende aanbiedingen werden gedaan – maar telkens bleek vaak 't geen goedkoop heette – duurkoop te zullen wezen.

Tenslotte werd bij de fabriek van de Firma Asjes te Alkmaar een keuze gedaan en zoo zal binnen korten tijd een geheel nieuwen lijkwagen in gebruik kunnen worden gegeven. Bij de opbrengst van hetgeen gegeven wordt bij het gebruik ervan, meenden wij tot deze uitgaaf gerechtigd te zijn. 34 jaar is het geleden, dat de Kerkeraad den tegenwoordigen aanschafte. Hoevelen – wier namen voortleven in onze gemeente door wat zij deden of waren voor tijdgenoot en nageslacht – zijn er in ten grave gebracht!”
Tot zover het Diakonale Jaarverslag anno 1915.

Uit de notulen „Handelingen van den Kerkeraad” kan men het volgende lezen:

Besloten tot aanschaffing van een nieuwe lijkkoets.

Maandag 13 december 1915.

„In deze vergadering wordt – na overleg en verslag eener Commissie van Diakenen – besloten bij de firma Asjes te Alkmaar een nieuwe lijkkoets aan te schaffen ad ± f 900,-.

De oude wordt f 50,- waard gerekend te zijn”.

Uit de notulen van maandag 6 maart 1916:

„Bij een fa. Asjes te Alkmaar werd de nieuwe lijkwagen bezocht en goedgekeurd.

Door de administrateur zal de noodige opknapping van het lijkwagenhuisje moeten geschieden. Dit wordt goedgevonden.

Tevens bepaalt de vergadering dat bij het eventueel verhuren van den lijkwagen de kosten zullen worden verhoogd van:

1e klasse f 30,00

2e klasse f 15,00

3e klasse f 8,50

Daar het wenselijk is dat bij het gebruiken van den lijkwagen er behoorlijk toezicht en deskundige hulp is, wordt besloten daarvoor den aanspreker Van Putten aan te stellen tegen f 1,- in de gemeente en f 2,50 daarbuiten”.

Uit de notulen van woensdag 7 mei 1919:

Onderhoud lijkwagen.

„Goedgevonden wordt aan van Werven per jaar f 50,- te betalen voor het onderhoud van den lijkwagen”

Uit de notulen van maandag 11 september 1922:

„De heren J. C. Heering en J. W. Jonker belasten zich op daartoe strekkend verzoek van den Kerkeraad met de zorg voor het aanschaffen van 12 paar nieuwe zwarte handschoenen. Besloten wordt het kleine lijkkleed te vernieuwen en een nieuwe mat voor den lijkwagen aan te schaffen”.

Uit de notulen van woensdag 9 mei 1928:

Overeenkomst met A. G. Bredenoord betreffende de paarden voor den lijkwagen.

„De commissie, in de vorige vergadering benoemd, om met den heer A. G. Bredenoord een overeenkomst te ontwerpen betreffende het gebruik der paarden voor den lijkwagen, deelt mede dat zij in beginsel het volgende tarief met hem hebben vastgesteld:

Voor het gebruik der paarden zal hij bij begrafenissen binnen het ressort der kerkelijke gemeente te Epe *f* 10,- rekenen voor de IIIde, *f* 12,50 voor de IIde en *f* 17,50 voor de Iste klasse.

De commissie stelt voor dit tarief vast te stellen, waartoe met algemene stemmen besloten wordt”.

Openen en sluiten van de lijkwagen opgedragen aan G. van Werven.

„Het openen en sluiten van den lijkwagen zal worden opgedragen aan G. van Werven, die thans reeds met het schoonhouden ervan belast is. Zijn salaris zal met het oog daarop van *f* 75,- tot *f* 125,- per jaar worden verhoogd met dien verstande dat, wanneer hij meer dan dertig maal dienst moet doen per jaar, hij voor de meerdere keren *f* 1,50 per keer zal ontvangen, terwijl hij geen dienst behoeft te doen wanneer de heer W. van Putten bij de begrafenissen als aanspreker dienst doet”.

Tarief lijkwagen.

„De tarieven voor den aangespannen lijkwagen (plus met inbegrip van het gebruik der paarden) worden nu als volgt vastgesteld:

IIIde klas *f* 17,50

IIde klas *f* 25,00

Ie klas *f* 45,00

De lijkwagen zal voortaan besteld en betaald moeten worden bij den administrateur der Diaconie”.

Nieuw lijkkleed.

„Er moeten 2 nieuwe lijkkleden zijn:

één van 3,25 x 2 M. en

één van 2,38 x 14 M.

Besloten wordt alvast het kleinste kleed te laten maken en naar de prijs van het grootste inlichtingen te vragen”.

Eervol ontslag W. van Putten.

„Naschrift. De Kerkeraad besluit op grond van de bezwaren door den heer W. van Putten kenbaar gemaakt tegen het openen en sluiten van den

lijkwagen bij begrafenissen, waarbij hij niet als aanspreker dienst doet, hem eervol te ontheffen van de taak die hem in de vergadering van 6 maart 1916 werd opgedragen.

Van dit besluit zal hem schriftelijk kennis gegeven worden, waarbij hem tevens zal worden verzocht zich met het openen en sluiten te belasten wanneer hij als aanspreker bij begrafenissen tegenwoordig is, waarbij van den lijkwagen gebruik wordt gemaakt”.

Uit de notulen van maandag 17 september 1928.

Mantels en lijkkleed.

„De heer Haeck deelt mede dat de mantels bij de fa. v. d. Brul te Amsterdam f 21,50 per stuk zullen moeten kosten. Er zijn 13 stuks besteld. Bovendien is er een groot lijkkleed besteld, dat f . . . ,– kost”.

Uit de notulen van maandag 14 maart 1933.

Afschrijving van den lijkwagen.

„Omtrent den lijkwagen wordt besloten daarop jaarlijks f 50,– af te schrijven tot een bedrag van f 1.000,– en daarvoor te beginnen met 1933 dit bedrag te reserveren door inschrijving op een afzonderlijk spaarbankboekje”.

Uit de notulen van woensdag 21 juni 1933.

Bestaande plannen tot oprichting ener begrafenisvereniging.

„De heer J. Overbosch doet mededeling omtrent de alhier bestaande plannen tot oprichting ener begrafenisvereniging.

Hij zegt reeds zelf een dergelijk plan te hebben gekoesterd en met enkele leden van den kerkeraad te hebben besproken.

Om zulk een vereeniging te doen uitgaan van den kerkeraad en zulks met het oog op dan aan de Diaconie bekomende lijkwagen opdat niet een andere corporatie tot aanschaffing daarvan zou overgaan en de Diaconie daardoor een bron van inkomsten verliezen zou.

Hij wil echter nu zijn eigen plannen laten varen wanneer de op te richten vereeniging een neutrale wordt en de zekerheid kan worden verkregen dat de op te richten vereeniging gebruik zal maken van den lijkwagen der Diaconie”.

Commissie uit den Kerkeraad aangewezen tot het treffen van de overeenkomst betreffende het gebruik van den lijkwagen.

„De vergadering hecht daaraan hare goedkeuring en wijst uit haar midden de HH. Overbosch, Heering en Bosch aan, om t.z.t. met de op te richten

vereniging een overeenkomst te ontwerpen betreffende het gebruik van den lijkwagen der Diaconie en daaromtrent te komen met voorstellen bij den Kerkeraad”.

Uit de notulen van maandag 17 juli 1933.

Overeenkomst IV voorgesteld met begrafenisvereniging betreffende gebruik van de lijkwagen.

„De in de vorige vergadering benoemde commissie voor overleg met de op te richten begrafenisvereniging komt met voorstellen omtrent de voorwaarden voor het gebruik van den lijkwagen der Diaconie. Er komen na uitvoerige besprekingen 2 voorstellen ter tafel n.l. één á *f* 10,- voor het gebruik van den lijkwagen zonder – en *f* 15,- met de mantels en één van *f* 12,50 zonder en *f* 15,- met de mantels.

Bij de stemming over deze voorstellen staken de stemmen, waarna bij loting het eerste voorstel aangenomen wordt.

De commissie deelt mede dat Bredenoord voor het rijden binnen de Gemeente *f* 10,- zal ontvangen”.

Uit de notulen van dinsdag 19 september 1933.

Overeenkomst III met W. van Putten betreffende gebruik van den lijkwagen. „Besloten wordt om met W. van Putten te Epe, bedienaar van begrafenissen, een overeenkomst te treffen betreffende het gebruik van den lijkwagen op geheel dezelfde voorwaarden als met de begrafenisvereniging is geschied.

Nog wordt bepaald dat voor het gebruik van den lijkwagen in de 3de klas *f* 15,- zal worden berekend, daarbij inbegrepen de kosten van het rijden”.

Wij verlaten nu het kerkelijk archief en nemen een duik in het burgerlijk archief van de Gemeente Epe. Uit oude jaargangen van de krant onder plaatselijk nieuws van Epe kan men dan lezen hoe in het jaar 1933, om precies te zijn op maandag 17 juli, 's avonds in de lunchroom van de heer L. Beumer aan de Beekstraat (tegenover de grote kerk – op deze plaats vestigde zich later in 1935 Woninginrichting Jansonius en thans is hier gevestigd Meubel Discount – een 12-tal mannen bijeen kwamen om te trachten in Epe een begrafenisfonds op te richten. Deze poging gelukte op die avond, alle aanwezigen traden als lid toe. Iedereen was het er over eens dat de Vereniging strikt neutraal moest zijn, zodat niemand bezwaar tegen het lidmaatschap zou kunnen maken. Een passende benaming werd gevonden in „Neutrale Begravenisvereniging Gemeente Epe”.

Als eerste bestuursleden werden (voorlopig) bij stemming benoemd de heren A. H. Hanekamp, G. Kwakkel Joh.zn., H. Niemeijer, J. Simons en J. H. Zwart.

Na een algemene ledenvergadering werden de 5 bovengenoemde personen definitief benoemd en werd als zesde toegevoegd de heer H. Kwakkel. In het eerste jaar hield men zich in de bestuursvergadering vooral bezig met de functieverdeling van de bestuursleden en de samenstelling van statuten en huishoudelijk reglement. Als aanspreker werd de heer L. Beumer benoemd, in maart 1934 werd als tweede aanspreker de heer J. A. Mentink aangesteld. In juni 1950 werd de naam „Neutrale Begraffenisvereniging Gemeente Epe” gewijzigd in „Algemene Onderlinge Begraffenisondereming Gemeente Epe” met in 1980 aangevuld met de letters U.A.

De plannen voor een eigen uitvaartcentrum dateren van april 1959, het zou echter nog heel lang duren voor men over zo'n gebouw kon beschikken. De eerste locatie voor een eigen uitvaartcentrum vond men in het gebouw van de voormalige Eper Spaarbank aan de Stationsstraat. Men huurde dit gebouw van de Eper Spaarbank, de naam is nu Bondsspaarbank en is gevestigd in een modern gebouw aan de Emmaweg/hoek Van Zelmstraat. In 1984 werd het oude pand aan de Stationsstraat afgebroken en verrees hier een modern uitvaartcentrum, dat op woensdag 13 juni 1984 officieel werd geopend door wethouder mevrouw E. Blaak-Schuitevoerder.

Dit verslag zou te lang worden om namen van mensen te noemen die verweven zijn geweest met het begrafeniswezen, enkele zullen echter genoemd worden met name en wel wijlen Gerhard van Putten, die in 1933 benoemd werd tot „drager”, en dit beroep 53 jaar heeft uitgeoefend. Hiervoor ontving hij in december 1986 de zilveren eremedaille in de Orde van Oranje Nassau, hem op de revers gespeld door de toenmalige burgemeester van de gemeente Epe, de heer H. J. Beuke, tijdens een afscheidsreceptie in restaurant „Stern”. Kort daarna kreeg de heer Van Putten in het kader van „Opsteker van de week” namens de TROS nog een schouderklopje van omroepster Marlot Blomhard, alsmede een gouden speld en een bos bloemen.

Wij keren nog even terug naar de nieuwe lijkwagen die, zoals reeds eerder in dit verslag vermeld, door de Diaconie van de Grote Kerk te Epe aangekocht werd bij de firma Asjes te Alkmaar in het jaar 1915.

Begin 1916 werd de nieuw aangekochte lijkwagen bezocht en goedgekeurd. Dat was in Alkmaar.

Wanneer de lijkwagen naar Epe werd vervoerd, daarover kon ik niets vinden in het Eper krantje uit die jaren (misschien heb ik het over het hoofd gezien), maar volgens de heer Peter van Tongeren, de man die als koetsier het laatst de lijkwagen heeft bereden, is deze wagen indertijd per trein in Epe aangekomen.

De stalling van de lijkwagen vond plaats in het zogenaamde lijkwagenhuisje dat de diaconie had laten bouwen aan het eind van de Beekstraat (rechts) vlak bij het begin van de Tongerenseweg. Schuin tegenover het (later afgebroken) lijkwagenhuisje – op de plaats waar nu het kantoor staat van de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij, geopend in juni 1970 – woonden in de eerste helft van deze eeuw in een klein boerderijtje (afgebroken) Gerrit van Werven en zijn zuster Gerritje. De drie markante lindebomen, die voor hun huisje stonden, staat er nog, nu voor het later gebouwde pand van de O.B.M., zojuist genoemd. Gerrit was bij vele Epenaren vroeger bekend omdat hij iedere zondagmorgen toezicht hield bij de gestalde fietsen rondom de grote kerk tijdens de kerkdienst en na afloop hiervan menig stuivertje, dubbeltje en soms ook nog weleens een kwartje in de hand gedrukt kreeg, een aardige bijverdienste in die jaren. Zijn zuster Gerritje had naast de boerderij, of beter gezegd, tegenover de boerderij, ook een aardige bijverdienste door het verzorgen van de lijkwagen en het aankleden van de paarden vóór een begrafenis en het weer afleggen van de kleden ná de begrafenis.

De heer Peter van Tongeren, de laatste koetsier die de lijkwagen heeft bereiden, vertelt hierover als volgt:

„Op de morgen van de begrafenis arriveerden bij het lijkwagenhuisje twee zwarte paarden. Deze paarden werden door Gerritje als volgt gekleed:

Bij eerste klas begrafenis:

Een lang zwart afhangend dek over de rug en een eveneens zwart kopdek – nee, „hoofddek” over het hoofd van het paard, plus oogkleppen. Ook werd er nog een pluim op het hoofd van het paard gezet tussen de oren.

Aan weerszijden van de lijkwagen werd een zwarte lamp bevestigd omfloerst door een lange, zwarte doorzichtige sluier.

Bij tweede klas begrafenis:

De paarden waren eender gekleed als bij de eerste klas, evenwel zonder pluim op het hoofd.

Op de lijkwagen werden geen lampen met omfloerste sluier bevestigd.

Bij derde klas begrafenis:

Vond geen bekleding van paarden plaats en evenals tweede klas begrafenis vanzelfsprekend ook geen bevestiging van lampen met omfloerste sluier op de lijkwagen”.

De heer Gerrit van Werven overleed in oktober 1958, binnen een maand gevolgd door zijn zuster Gerritje. „Ons Blad” van november 1958 maakt hiervan melding en ook werd hierbij de zorg van Gerritje genoemd voor de lijkwagen.

Voor het bespreken van de lijkwagen kon men in vroeger jaren terecht bij de administrateur van de diaconie, de heer W. Holkeboer. Hij overleed in oktober 1961.

Volgens een verkorte rekening en verantwoording in het oorlogsjaar 1940 van de diaconie der Ned. Hervormde Gemeente te Epe had de lijkkoets dat jaar een opbrengst van f 845,50 en aan uitgaven (onderhoud) f 599,08. In het jaar daarop was de opbrengst f 1.247,90 en aan uitgaven een bedrag van f 983,30.

Evenals in 1941 en 1942 werden de opbrengsten en uitgaven van de lijkwagen in de daaropvolgende oorlogsjaren vermeld op een los drukwerkje, tesamen met andere gegevens van de Kerkeraad. Dit drukwerk werd verspreid aan de leden van de grote-kerkgemeenschap te Epe. Na de oorlog werden de jaarverslagen in latere jaren gepubliceerd in „Ons Blad”, het toendertijd maandelijks orgaan van de Hervormde Gemeente (Grote Kerk) Epe.

In „Ons Blad” van april 1961 staat gepubliceerd bij de inkomsten van de diaconie over het jaar 1960: Expl. lijkwagen P.M. f —,—. Hieruit kunnen wij concluderen dat de lijkwagen zo tegen het eind van de vijftiger jaren voor het laatst gereden heeft.

De lijkwagen is in de loop der jaren onder andere bereden door de heren Van Lohuizen, Bredenoord, Bart Witteveen, Bertus Pannekoek (laatstgenoemde verzetsman is in 1944 met vele anderen in Epe door verraad opgehaald door de Duitsers en nooit teruggekomen). Bertus Pannekoek werd in 1944 opgevolgd door de heer Peter van Tongeren, die de lijkwagen als koetsier het laatst berijden zou.

Peter van Tongeren heeft een schrift bijgehouden waarin alle namen staan vermeld van personen die door hem met de lijkwagen naar hun laatste rustplaats werden gebracht. Na de opheffing van de lijkwagen werd in de eerstkomende jaren er nog sporadisch gebruik van gemaakt, in 1961 nog 4 mensen en de allerlaatste keer dat de lijkwagen nog dienst deed, dat was op donderdag 29 maart 1962. Begraven werd de heer Willem van Putten, die op maandag 26 maart was overleden. De heer Van Putten die tijdens zijn leven zo nauw bij het begrafeniswezen, inclusief de lijkwagen, betrokken was geweest.

„Kijk”, zegt de heer Peter van Tongeren, ”hier in mijn schrift daar staat zijn naam W. van Putten. Hij was in 1962 de eerste en tevens de allerlaatste man die door mij als koetsier per lijkwagen naar het kerkhof aan de Tongeren-seweg werd gereden”. En terwijl hij het schrift dichtklapt, klonk het woord: „Afgelopen”.

Het was een waardige afsluiting van het gebruik van de lijkwagen. „Uit reden van piëteit werd mijn vader hierin nog naar zijn laatste rustplaats gebracht”,

was de reactie van zijn dochter, die ik – met betrekking tot dit verslag – op Rozenhof alhier bezocht.

Tot slot nog enkele algemene gebruiken bij begrafenissen: (boerenbegrafenis). De overledene werd thuis opgebaard en de beide vensterluiken van dat „sterfkamertje” werden gesloten, terwijl van alle overige ramen het linkervenster(luik) gesloten werd.

Zolang de dode niet was uitgedragen, was er gedempt licht in alle vertrekken; volslagen duisternis was er in het dodenkamertje.

In de dertiger jaren van deze twintigste eeuw, toen de radio in de huiskamers zijn intrede deed, werd deze bij sterfgevallen uitgeschakeld tot na de begrafenis.

Bij een boerenbegrafenis was de naaste buurman de aanspreker. Hij kleeedde zich – nadat hem het overlijden van zijn buurman(vrouw) of kinderen gemeld was – in het zwart en ging volgens opgaaf de naaste familieleden het overlijden „aanzeggen”. Dit geschiedde, nadat hij eerst de pet eerbiedig van zijn hoofd had gehaald, met de volgende zin:

„De kompelementen van . . . (volgde voornaam van het achtergebleven Hoofd van het gezin, met de toevoeging „en de kinderen” voorzover het dus een gezin met kinderen betrof) en dat heden te . . . (volgde het uur van overlijden) is overleden . . .” (volgde de voornaam van de overledene).

Vond het overlijden 's avonds laat plaats of in de nacht, dan volgde het „aanzeggen” de volgende morgen vroegtijdig.

Direct na het aanzeggen werd door de familie in hun huizen alle linker vensterluiken voor de namen gesloten, terwijl de radio werd afgezet tot na de begrafenis. In sommige huizen werd ook de klok stil gezet tot na de begrafenis.

Op de dag van de begrafenis kwamen de familieleden en de overige genodigden bij het sterfhuis aan op de gemelde tijd. In de meeste gevallen was ook de dominee uitgenodigd om in het sterfhuis een korte rouwdienst te leiden. Als daarna in de inmiddels gearriveerde lijkwagen, gespannen door twee zwarte paarden, het lijk was ingedragen door 8 burens, stelden vier burens zich ter linkerzijde en vier burens zich ter rechterzijde van de lijkwagen op. Vóór de wagen stelde de negende buurman als aanspreker zich op. Achter de lijkwagen in volgorde van graad de familie. Andere kennissen of vrienden konden zich daarna aansluiten.

Voorop de „bok” van het rijtuig zat de koetsier in het zwarte pak en met een hoge zijden zwarte hoed op het hoofd. Met uitzondering van laatstgenoemde ging het stapvoets naar het kerkhof.

Achteropkomend verkeer, zowel auto's als fietsers, bleven achter de begrafenisstoet rijden; bij tegemoetrijdend verkeer reden de auto's naar de

kant van de weg, stopten daar en wachtten tot de stoet was gepasseerd; de fietsers stapten af en gingen naast de fiets staan (dus niet hangend tussen de fiets); de mannen en jongens namen – bij het passeren van de rouwstoet – hoed of pet af (als eerbied voor de Majesteit van de dood, zoals ons vroeger werd geleerd).

Passeerde de begrafenisstoet de grote kerk van Epe, dan luidde één klok vanuit de Eper toren (dit is de E-klok, die ook iedere werkdag 's middags om 12.00 uur luidt en iedere zondagmorgen om 9.00 uur).

Bij begrafenissen bleef de klok luiden totdat de stoet op het kerkhof was aangekomen. Kwam men van een andere kant en men dus de kerk niet passeerde, dan kreeg de koster een teken wanneer hij de klok moest laten luiden. Evenzo gold dat bij aankomst op het kerkhof, wanneer de klok moest worden afgezet. Er werd (en er wordt nog) alleen geluid als dit de wens van de overledene was geweest.

Op het kerkhof aangekomen werd de kist met het stoffelijk overschot door burens uit de lijkwagen getild en naar het graf gedragen, gevolgd door de nabestaanden, familie, kennissen en vrienden.

Na de plechtigheid op het kerkhof ging men stapvoets weer naar het sterfhuis, waar men deel kon nemen aan het begrafenismaal en dan ging iedereen op eigen gelegenheid naar huis, waar het eerste werk dan was om de linkervensters (men noemde ze ook wel blinden of luiken) weer open te zetten. En de klok thuis moest weer aangezet worden op de juiste tijd. Dan brak de tijd van rouw aan die 1 jaar en 6 weken zou duren. De rouwtijd was zichtbaar doordat de rouwdragende een zwarte bank om de linkerarm droeg.

De lijkwagen die in 1882 door de Eper Diaconie werd aangeschaft, moet volgens ondergetekende de eerste echte lijkwagen zijn geweest. Daarvóór werden de overledenen per boerenwagen naar het kerkhof vervoerd.

De lijkwagen, aangeschaft in 1916, heeft dus – alhoewel op non-actief staande aan het eind van de vijftiger jaren – nog dienst gedaan bij de begrafenis van de heer Willem van Putten op donderdag 29 maart 1962, zoals reeds eerder in dit verslag vermeld.

Vergeten stond de lijkwagen na laatstgenoemde datum ergens op stal in Epe.

Vele jaren later, in 1990, werd de lijkwagen weer van stal gehaald om overgebracht te worden naar (zijn laatste rustplaats?) de museumboerderij „Hagedoorns Plaatse” in een aldaar bijgebouwde wagenschuur. Genoemde museumboerderij staat aan de Ledderweg 11 te Zuuk (Gemeente Epe).

Bronnen:

- Het gemeentelijk archief te Epe;
- Het kerkelijk archief van de Hervormde Gemeente te Epe;
- Het boekje „Epe en Oene 800 jaar“;
- Historische Vereniging „Ampt Epe“;
- Enkele oud-Epenaren.

Epe, 12 augustus 1991.

H. Bultman.

Kadastrale Atlas Vaassen 1832

Voor de gemeente Epe heeft de werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland 1832 te maken met twee kadastrale gemeenten, namelijk die van Epe en Oene en van Vaassen. Aan de eerste wordt nog volop gewerkt. Hoewel later dan in nummer 100 van „Ampt Epe“ aangekondigd, maar toch nog voor het einde van het jaar, is de Kadastrale Atlas Vaassen 1832 voltooid.

Op 11 december 1992 werd het eerste exemplaar door de heer H. Heijligenberg, voorzitter van het bestuur van de Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland, aangeboden aan burgemeester Ch. de Loor. De plaats van samenkomst, hoe kan het ook haast anders, was „de Cannenburgh“, al wordt in de tekst duidelijk tot uitdrukking gebracht dat Vaassen meer is dan „de Cannenburgh“.

Naast de kaarten vormen kadastrale gegevens, die zijn overgenomen van de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels der grondeigenaren, de noodzakelijke aanvulling. Echter alleen voor wat betreft de eigenaren. Zij geven de toestand weer zoals die bestond bij de inwerkingtreding van het Kadaster op 1 januari 1832. Aanvullingen en wijzigingen daarna, vallen buiten het bestek van de uitgave.

Door de dominerende rol van „de Cannenburgh“ zullen misschien belangstellende afstammelingen van pachters teleurgesteld zijn wanneer zij ontdekken dat alleen de heren van „de Cannenburgh“ (als eigenaars) worden vermeld bij de molens, huizen en grond. Dit mag echter geen rol spelen bij de waardering van deze fraaie uitgave, die voor de historie van Vaassen een belangrijke aanwinst is.

J. Kreffer.

Werkschema voor de archivaris van het Streek- archivariaat Noord-Veluwe

7 december 1992 - 9 juli 1993

week	datum	Hatterm	Heerde	Epe
50	07/12-11/12	x		
51	14/12-18/12			x
52	21/12-25/12	x		
53	28/12-01/01	x		
01	04/01-08/01		x	
02	11/01-15/01			x
03	18/01-22/01	x		
04	25/01-29/01	x		
05	01/02-05/02			x
06	08/02-12/02		x	
07	15/02-19/02	x		
08	22/02-26/02	verlof		
09	01/03-05/03			x
10	08/03-12/03	x		
11	15/03-19/03	x		
12	22/03-26/03		x	
13	29/03-02/04			x
14	05/04-09/04	x		
15	12/04-16/04	x		
16	19/04-23/04			x
17	26/04-30/04		x	
18	03/05-07/05	x		
19	10/05-14/05			x
20	17/05-21/05	x		
21	25/05-28/05	x		
22	31/05-04/06		x	
23	07/06-11/06			x
24	14/06-18/06	x		
25	21/06-25/06	x		
26	28/06-02/07			x
27	05/07-09/07		x	

Vanwege de arbeidstijdverkorting is het voor bezoek op de vrijdagen gewenst een telefonische afspraak te maken. Mensen die van ver moeten komen worden geadviseerd ook voor andere dagen even te bellen.
Telefoon Hatterm 05206-31660, Heerde 05782-9494, Epe 05780-15800.

Inhoud

Een heel ander transport van Amsterdam naar Tongeren door J. Kreffer	1
Van een inbrekende marechaussee en zijn „stelende” Commandant door W. Terwel	7
De Schietvereniging Willem Tell en haar schietbaan door G. Kouwenhoven, streekarchivaris	11
Gebruiken rondom begrafenissen in vroeger jaren te Epe; de lijkwagen door H. Bultman	16
Kadastrale Atlas Vaassen 1832 door J. Kreffer	27
Werkschema voor de archivaris van het Streekarchivariaat Noord-Veluwe 7 december 1992 - 9 juli 1993	28

